

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Quæst. 5. Quousque liceat ex antecedente certo, aut probabili elicere
conclusionem probabilem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

QVÆSTIO IV.

Utrum omnis opinio speculatiue probabilis, practice quoque probabilis censenda sit?

36 Solent frequenter Authores de rebus moralibus tractantes appellare opiniones aliquas speculatiue tantum probabiles, quas tamen ad praxim docent minime deducendas, utpote practice improbabiles, aut minus tutas. Quo nomine multi Iurisperiti; ut testatur Ioan. Sanch. in *select. disp. 44. n. 63.* à praxi relegant opiniones Duareni, Cuiacii, Donelli, Antonij Fabri, & aliorum, quas tamen theoricè probabiles, aut etiam veras arbitrantur. Ipse verò Sanch. hunc morem loquendi vehementer reprobat *ibidem, & disp. 54. n. 1.* ratus, esse omnino imperceptibile, quod opinio aliqua sit speculatiue probabilis, & in praxi tuto amplectari non possit: cum probabilitas practica oriatur ab speculatiua, ab eaque solum differat, tanquam effectus à sua causa.

Propositiō unica.

37 Communis Auctorum loquutio in bono sensu usurpata, quidquid reclamet Sanc. verissima est, & retinenda.

Quia sunt nonnullæ opiniones probabiles, quæ ratione materiæ ad praxim sine peccato difficillimè reduci possunt: quo fit, ut eas praticare tutum non sit; etiam illæ in se spectatæ non solum probabiles, sed verissimæ sint ac certissimæ: eo videlicet, quod actus humani, quos approbant dictæ opiniones, esse secundum se spectati sint liciti, & honesti, moraliter tamen vix est possibile quod executioni mandentur; quin alij actus illiciti intermiscantur, aut ipsimet deprauentur aliqua circumstantia. Probabile est, actus quosdam habitos inter marem & feminam non ob veneream delectationem, sed ob naturalem aliam, qualis ex tactu corporum lenium, læuiumve inanimatorum accipi solet, non esse inhonestos, sed licitos; quia tamen moraliter saltem est impossibile, ut in huiusmodi tactibus delectatio venerea non misceatur; ideo in praxi ut periculosa reprobatur talis opinio. Probabile est virum nobilem licitè posse alium occidere, à quo per iniuriam suscepit alapam, si occisio fiat in conflictu, vel mox in fugâ, ex intentione depellendi iniuriam, siue non omnino amittendi honorem; sed quia vix est possibile, ut in eiusmodi occasione non misceatur affectus vindictæ, idcirco talis opinio iure reprobatur in praxi, tanquam periculosa nimis, aut practice improbabilis.

38 Itaque opinio, quæ speculatiue probabilis est, reducta ad praxim non potest non esse probabilis, si, qua ratione concipitur licitus actus per ipsam opinionem, eadem mandetur executioni. Quo sensu verum habet doctrina Sanch. Idem namque est fundamentum opinionis semper, siue eius obiectum perueniat ad executionem, siue non perueniat. Verum, quia sæpe est moraliter impossibile, ut actus fiat qualiter per opinionem putatur licitus, ut vidimus, ideo multæ opiniones dicuntur practice improbabiles, siue non tutæ; quia propter periculum peccandi non licet in praxi illas amplecti, siue se eis tutari.

QVÆSTIO V.

Quousque liceat ex antecedente certo, aut probabili elicere conclusionem probabilem?

Mos satis frequens est Theologorum, dum 39 probabiles aliorum sententias de falsitate conantur arguere, absurda aliqua contra fidem ex illis deducere, & quidem per illationes satis probabiles. Sic nostri Doctores in materia de auxiliis ex probabili Thomistarum doctrinâ inferunt satis probabiliter non esse in nobis libertatem, quod tamen est hæreticum, & omnino impossibile. Sic etiam in materia de Trinitate ex probabili Scotistarum sententia de distinctione ex naturâ rei inferunt reliqui probabiliter absurda varia contra fidem prorsus improbabilia, atque ita pariter passim in aliis materiis. Ex quibus calibus apertè constat posse ex antecedenti probabili per probabilem illationem inferri conclusionem improbabilem. Quod multi non animaduertentes monstras quasdam opiniones in rebus moralibus confingunt, easque ut probabiles venditant non sine magno morum dispendio, quod ex probatis Doctorum sententiis per probabilem illationem sibi decerpere videantur: cum tamen illæ omni prorsus probabilitate destitute sint. Cæterum, quia huiusmodi certissimæ veritatis causa, vel ratio à priori non obuia est, non abs re fuerit in præsentem eam indagare: ex illaque certas regulas statuere, quibus in erendis conclusionibus probabilibus ex alio quopiam antecedente tuto procedere possimus.

Suppono primò: propositionem obiectiuam, aut 40 per se solum, aut per aliud solum, aut per se simul, & per aliud posse esse notam, seu noscibilem: quod si per aliud, aut per vnum tantum, aut per plura, ut latius *infra suo loco* monstro, hinc sequitur propositionem per se solum notam ex solis terminis posse esse probabilem: quia non habet aliud fundamentum, unde cognoscatur. Erit autem huiusmodi, quando termini ipsi eo usque suam connexionem siue conuenientiam ostendent, ut censentur graue fundamentum præbere ad iudicandum illam. Propositio verò per se simul & per aliud nota, cum habeat duplex fundamentum, aut propter vtrumlibet seorsim potest esse probabilis: quo casu propter vtrumque simul duplo probabilis erit; aut propter alterum ab altero seiunctum, sed non è conuerso; quo etiam casu magis erit probabilis propter vtrumque simul, aut denique propter neutrum seorsim, bene tamen propter vtrumque copulatum. Eodémque pacto res se potest habere in propositione per aliud tantum nota, quando hæc non per vnum quid solum, sed per plura cognoscibilis est: potest enim probabilis euadere propter quoduis eorum seorsim, vel propter aliquid, vel aliqua, sed non propter reliqua, vel propter nullum ab aliis seiunctum, sed bene propter omnia simul, ut ex dicendis apparebit.

Suppono secundò, id, quod iam tetigi *quæst. 2.* 41 fundamentum ex se sufficiens ad faciendam propositionem probabilem ab opposito fundamento sæpe insufficiens reddi; quia id, quod seorsim sumptum fundamentum graue videtur, ut prudens quisque de obiecto iudicare possit in conspectu oppositi adiuncti, ut leuius, & parui momenti, aut etiam nullius æstimatur, quod quidem duobus modis potest accidere

accidere primò. Si per fundamentum oppositum altera pars contradictionis certa efficiatur. Secundo si efficiatur tantum probabilis: fieri enim posse ut pars una contradictionis sit tantum probabilis, cum altera sit improbabilis q. 3. dictum est.

41 Suppono tertio fundamentum vnicum illationis, qua intellectus humanus vnum ex alio quopiam inferre dicitur, connexionem esse antecedentis cum consequente; propterea enim intellectus ex vno iudicato ad iudicandum aliud inducitur: quia videt primum cum secundo connexum esse. Illatio autem non est actus aliquis peculiaris nostri intellectus, sed denominatio quædam resultans ex iudiciis, quibus conflatur discursus noster: conclusio namque, siue consequens eatenus tantum ex antecedente dicitur inferri, quatenus intellectus iudicans antecedens, iudicat simul, seu formaliter, seu virtualiter antecedens cum consequenti connexum esse (id est non posse esse sine illo) indeque inducitur ad iudicandum consequens. Hinc fit illationem eatenus dumtaxat vocari probabilem, aut improbabilem, aut euidenter, quatenus connexio antecedentis cum consequente, in qua ipsa fundatur, aut probabiliter, aut improbabiler, aut euidenter percipitur ab inferente. Quamvis enim intellectus ad inferendum consequens non ex solo iudicio dictæ connexionis, sed ex iudicio etiam ipsius antecedentis moueatur: vtrumque enim est causa adæquata iudicii consequentis; illatio tamen à solo iudicio connexionis, vtpote magis immediato, denominari solet talis, aut talis, atque ita licet iudicium antecedentis sit falsum, & improbabile; si tamen ex suppositione antecedentis connexio eius cum consequente sit euidens, illatio euidens appellatur; eius enim natura attenditur veluti hypotheticæ, ex suppositione antecedentis.

42 Suppono quartò antecedens, vnde aliud quidpiam inferitur, aut simplex posse esse, aut complexum; simplex est, quod nullis partibus constat per se seorsum indicabilibus; complexum, quod constat partibus huiusmodi. Quod rursus duplex est. Alterum, cuius partes collectivè solum, & indiuisim conducunt ad inferendum consequens; eo quod connexio, cui illatio nititur, partium collectioni indiuisibiliter conuenit, quin aliqua earum seorsim, & secundum se aliquid talis connexionis habeat cum consequenti. Hoc pacto præmissæ obiectivæ syllogismi ad assensum consequentis conducunt, vtpote, quæ indiuisim sumptæ sunt connexæ cum consequente, non item sumptæ seorsim, siue distributivè. Alterum antecedens complexum est, cuius partes diuisim, seu distributivè conducunt ad inferendum consequens; eo quod quælibet seorsim aliquam connexionem habet cum consequente. Hac ratione solent concurrere plura testimonia, plura indicia, plures coniecturæ, alique huiusmodi motiua ad faciendam fidem obiecti, quod ex illis tanquam ex quodam antecedente deducitur per illationem. Vocabo autem, distinctionis gratia, antecedens complexum prioris generis impartibile, posterioris verò partibile.

43 Suppono quintò, antecedens quoduis quoad duo posse esse certum, seu euidens, probabile, vel improbabile, nempe quoad suum esse, seu existere, & quoad sui connexionem cum consequente. Fieri autem potest, ut sit tale quoad primum, non item quoad secundum, vel vice versâ.

44 Suppono sextò, ut antecedens complexum seu improbabile, seu partibile quoad proprium esse sit probabile non satis esse, quod singulæ partes eius

probabiles sint secundum se, sed oportere insuper, quod sit probabilis earundem partium coniunctio, seu coexistentia. Fieri namque potest, ut omnes partes alicuius coniuncti seorsim spectatæ probabiles sint, & tamen coniunctum eorum sit improbabile, ut videre est in extremis contradictoriis, quæ passim seorsim sumpta probabiliter cernuntur; cum tamen eorum coniunctum manifestè sit improbabile: cuius ratio est, quia ad affirmandum, quod existit quoduis dictorum extremorum seorsim, gratia suppetunt fundamenta; cum tamen ne leuissimum quidem possit suppetere ad affirmandum, quod ambo simul existunt: eo quod huiusmodi coexistentiam esse impossibilem euidētissimum est. Duo igitur requiruntur, ut antecedens complexum probabile sit, quoad existentiam, & quod omnes eius partes secundum se probabiles sint, & quod earum coexistentia sit etiam probabilis: coexistentia enim partium improbabilis esse potest, ut vidimus, etiam si omnes partes seorsim existant probabiliter. Si verò alicuius partis existentia sit improbabilis, nequaquam potest esse probabilis existentia totius, siue omnium partium coexistentia, quantumvis reliquæ partes euidenter existant. Cuius ratio demonstrans est; quia cum sit euidens non esse totum, ubi deest aliqua pars, hoc ipso quod non est probabilis existentia vnius partis, nequaquam potest esse probabilis existentia totius; quare nequeunt esse fundamenta idonea ad iudicandum existere totum, ubi desunt ad iudicandum existere omnes partes eius. Vnde manifestè consequitur ad hoc, ut antecedens complexum quoad existentiam euidens sit, multò potiori iure requiri prædicta duo: nempe, & quod sit euidens coexistentia omnium partium, & quod singulæ partes secundum se sint quoque euidentes quoad existentiam. Tantumdemque de certitudine dicendum est, sicut etiam de veritate.

Suppono septimò, bifariam posse consequens inferri ex antecedente; absolute, scilicet, & conditionate; ut inferatur absolute duo sunt ex parte antecedentis iudicanda absolute, nempe existentia antecedentis, & connexio eius cum consequente, quoduis enim horum duorum deficiente, siue non iudicato, nullatenus potest consequens inferri absolute. Vnde apparet hæc duo ad iudicium absolutum consequentis indiuisim concurrere, neque alterum sine altero posse quidquam præstare ad tale iudicium concipiendum. Ut verò consequens conditionate ex antecedente inferatur, ut summum connexio conditionata huius cum illo est iudicanda. Existentia enim sat est ponatur in hypothesi, ut cum dicimus; *Si Sol luceret, dies esset.*

Suppono octauò: fundamenta, quæ faciunt certam, aut probabilem tum existentiam absolutam antecedentis, tum connexionem eius cum consequente, non posse non facere quoque certam, aut probabilem existentiam absolutam ipsius consequentis, cum sit euidētissimum non posse existere absolute antecedens connexum cum consequente, quin absolute existat consequens. Oportet tamen, ut id ita fiat, quando antecedens est impartibile, quod sit illud certum, aut probabile, non solum quoad omnes partes, ex quibus coalescit, seorsim sumptas, sed etiam quoad coexistentiam omnium earum. Tum ut sit certum aut probabile non solum quoad existentiam propriam, & secundum se connexionem cum consequente seorsim, & secundum se spectatas, sed quoad coniunctum ex utraque indiuisim; alioquin consequens vi antecedentis, certum aut

aut probabile non euadet, quantumvis aut partes antecedentis, aut existentia, & connexio eius seorsim sumptæ sint certæ, aut probabiles. Cuius ratio ex dictis in promptu est, quia vt sit certum, vel probabile consequens vi antecedentis, id ipsum ex quo illud inferitur, debet esse certum aut probabile, non aliud quidpiam, vt notum est. Consequens autem, de quo agimus, non ex partibus antecedentis impartibilis, aut ex eius existentia, vel connexione sumptis seorsim, sed ex horum omnium aggregato inferitur: id ergo totum collectiue atque indiuisim certum, aut probabile debet esse, vt consequens euadat tale; nec satis est, vt sint certa, & probabilia seorsim singula, ex quibus coalescit eiusmodi aggregatum, vt pote ex quibus spectatis seorsim, siue diuisim nullatenus inferitur consequens dictum.

47 Oportet tamen adnotare, hoc certitudinem à probabilitate differre; quod probabilitas partium bene potest componi cum improbabilitate totius, vt cernitur in duobus contradictoriis probabilibus, quorum coniunctum est impossibile, prout *suprà num. 44.* dicebamus. At verò certitudo partium cum incertitudine totius componi non potest. Imo totum ex duabus partibus coalescens nequit esse improbabile, quando altera earum certa, & altera probabilis est. Bene tamen si ex pluribus probabilibus, quantumvis etiam ex aliqua, aut aliquibus certis constet. Demonstremus cuncta suo ordine, supponendo duo principia, quæ sæpe in superioribus statuimus. Primum quando vnum ex duobus extremis contradictionis est certum, alterum necessario esse improbabile, neque probabile esse posse, nedum etiam certum. Secundum quando vnum ex dictis extremis est probabile, alterum quoque probabile esse posse.

48 Vnde sic primò. Sint partes certæ seorsim A. B. Dico coexistentiam ambarum non posse esse incertam, hoc est, aut probabilem tantum aut improbabilem, sed certam quoque esse debere. Si enim talis coexistentia posset esse probabilis; & eius defectus posset item esse probabilis, iuxta principium secundum. Sed non potest: ergo. Probo minorem. Quia nequit esse probabilis defectus coexistentiæ duarum dictarum partium, ni sit probabile aut vtramque, aut alteram determinatè, aut alterutram sub disiunctione deficere, vt constat. Sed nequit esse probabile aut vtramque, aut alteram determinatè deficere; quando certum est, vt supponitur, vnamque earum determinatè existere, seu non deficere. Ita enim fieret, vt ex duobus contradictoriis alterum certum, & alterum probabile esset contra principium primum, vt etiam constat. Nec potest esse probabile deficere alterutram sub disiunctione, quia cum sit certum, si quæ deficit, non esse. At quia certum est ipsum A. existere, vt supponitur, relinquatur fore probabile deficere B. idemque contra principium primum absurdum sequitur; quandoquidem etiam est certum ipsum B. existere, vt supponitur. Stantibus igitur certis A. B. seorsim, nequit earum coexistentia esse tantum probabilis, quod erat primum demonstrandum. Ex quo satis apparet multo minus talem coexistentiam in tali casu posse esse improbabilem. Sed demonstratur id insuper eodem pacto. Quia si talis coexistentia posset esse improbabilis, eius defectus posset esse non solum probabilis, sed certus, fieretque iuxta argumentationem factam, vt ex duobus contradictoriis alterum certum, & alterum non iam solum probabile, sed certum quoque posset esse, quod ma-

gis adhuc repugnat principio primo. Concluditur ergo certitudinem partium cum incertitudine totius componi non posse. Sed quando omnes partes seorsim acceptæ sunt certæ, & totam eorum collectionem, seu coexistentiam certam esse debere.

Hinc ad secundum. Sit pars A. certa, & pars B. probabilis. Dico existentiam ambarum nequitam posse esse improbabilem, sed probabilem esse debere. Nam si talis coexistentia posset esse improbabilis, eius defectus posset esse certus, iuxta principium primum. Sed non potest: ergo. Probo minorem. Quia si defectus talis coexistentiæ esset certus, certum esset aut vtramque, aut alteram dictarum partium determinatè, aut alterutram sub disiunctione deficere. Sed nequit esse certum aut vtramque, aut alteram determinatè deficere, supposito, quòd altera certò, & altera probabiliter existit: quia sequeretur contra principium primum ex duobus extremis contradictionis alterum certum, & alterum, aut etiam certum, aut probabile esse, vt arguebamus in simili *num. præced.* Tum neque potest esse certum deficere alterutram sub disiunctione. Quia cum sit certum, si quæ deficit, non esse A, quia ponitur A. certò existere, relinquatur fore certum deficere B. & sequitur idem absurdum cum sit probabile, vt etiam ponitur ipsum B. existere. Stat igitur si pars A. certa, & pars B. probabilis sit, vtriusque coexistentiam, seu totum coalescens ex vtraque præcisè, nequaquam posse esse improbabile, sed probabile esse debere.

Non sic res se habet, vt sæpe diximus, quando ambæ partes totius seorsim sunt tantum probabiles: tunc enim bene potest totum esse improbabile: Quo casu defectus eius, seu coexistentiæ partium poterit esse certus, quin aliquod sequatur absurdum. Quia vt talis defectus sit certus, sat est quod sit certum deficere alterutram partium sub disiunctione. Quod autem sit certum alterutram, sub disiunctione deficere, non potest facere, quod sit certum alteram deficere determinatè, quando de neutra determinatè est certum existere, vt euenit in præsentī: quo nulli absurdo locus datur; sicuti in præcedentibus casibus. Id quod in duobus contradictoriis seorsim probabilibus cernitur, quorum alterutrum sub disiunctione deficere certissimum est.

Quod si coniunctum ex duabus partibus seorsim probabilibus potest improbabile esse quoties duæ partes cuiusvis totius sumptæ seorsim fuerint probabiles, quantumvis alia, vel alia in eodem toto sint certæ, integrum totum poterit improbabile esse. Quod erat vltimum demonstrandum. Quoniam coniunctum ex illis duabus partibus probabilibus, quod est pars quædam maior talis totius, improbabile poterit esse: quo casu totum, quoque improbabile erit. Siquidem nequit non esse improbabile totum, cuius aliqua pars est improbabilis, vt *suprà num. 44.* statutum est. Id quod etiam perspicue apparet, si coniuncto improbabili duorum contradictoriorum seorsim probabilium aliquam, aut aliquas partes certas adiungas: totum enim, seu aggregatum ex his omnibus resultans indiuisim acceptum manifestè est impossibile, atque adeo improbabile, hoc ipso quod coniunctum ex duplici contradictorio inclusum in illo impossibile manifestè, subindeque improbabile est.

Præterea oportet adnotare, quando antecedens est partibile, vt consequens euadat certum aut probabile, sat esse, quod aliqua pars eius sit certa, aut probabilis: quia cum quælibet seorsim conducat ad

ad inferendum consequens, certitudo, aut probabilitas cuiuslibet sufficit ad faciendum consequens certum, aut probabile: dummodo coniunctum ex existentia talis partis, & ex connexionione eius cum consequente certum sit, aut probabile, hoc enim semper est necessarium; quia existentia antecedentis, & eius connexio cum consequente semper concurrunt collectivè ad inferendum consequens, nec diuisivè possunt concurrere. Adde tamen certitudinem, aut probabilitatem consequentis oriundam ab integro antecedente partibili maiorem esse, quàm oriundam à singulis partibus seorsim. Quia licet antecedens partibile non sit certius quoad existentiam, quo plures partes habet, eo quodd existentia rerum, sicut & essentia non suscipit magis, & minus, quoad connexionem termini cum consequente certius euadet, quo plures partes habet, quia connexio totius eo firmior, & maior est, eoque manifestius se prodat, quo plures sunt connexiones partium, ex quibus coalescit: ob id enim, quo plura ad idem testandum testimonia concurrunt, eo difficilius est ea esse fallacia, eoque subinde certius ea vera esse. Vnde rursus efficitur fieri posse, & saepe de facto contingere, ut nulla pars antecedentis partibilis seorsim accepta sit certa, aut probabilis quoad connexionem cum consequente, & tamen aggregatum omnium certum aut probabile sit; certumque proinde, ac probabile faciat consequens ipsum. Passim enim videmus plura testimonia, aut plura indicia simul accepta fidem obiecti facere, illud reddendo probabile, aut etiam moraliter certum, quod non valebant præstare singula seorsim sumpta.

53 Hæc dicta de consequente absoluto. De conditionato dico vno verbo. Ut illud certum sit, aut probabile, sat esse, si connexio antecedentis cum illo certa, aut probabilis appareat, quodcumque demum sit tale antecedens; ipsum enim antecedens quoad existentiam, nec certum, nec probabile debet esse: quia ad inferendum consequens conditionatum opus non est quod antecedens indicetur, sed tantum quod supponatur in hypothesi; id quod cuiuslibet conceptui obiectivo quantumvis carenti fundamento, imo & quantumvis manifestè impossibili potest competere, ut notum est. Itaque ut sit certum conditionatè vi illationis exiturum calorem, si ignis extiterit, sat est quod ignis secundum se certo appareat cum calore connexus, quantumvis sit improbable, aut etiam impossibile exiturum ignem.

54 Suppono nonò quoties antecedens, aut eius connexio cum consequente, aut coniunctum ex his duobus improbable est, non posse non ipsum consequens euadere improbable, quantum est ex vi illationis ex tali antecedente: quia ex fundamento improbabili non potest aliquod obiectum euadere probabile, ut est notissimum: antecedens autem cum sua connexionione fundamentum immediatum est consequentis, ut liquet ex dictis. Tum fundamenta, quæ proximè non valent facere probabile antecedens cum sua connexionione, minus valebunt remotè facere probabile consequens, ut etiam notum est. Dixi verò, quantum est ex vi illationis ex tali antecedente, quia in hac questione tantum est sermo de probabilitate, aut euidencia consequentis oriunda vi illationis ex antecedente. Quidquid sit de euidencia, aut probabilitate, quam forsitan aliquando ipsum consequens habebit ab aliis fundamentis.

55 Suppono decimò. Ex contradictorio consequen-

tis eodem omnino modo sequi contradictorium antecedentis, atque ex antecedente sequitur consequens: quia, qua ratione antecedens connectitur cum consequente, eadem proflus negatio consequentis cum negatione antecedentis connexa est. Vnde, si consequens inferitur ex antecedenti, euidenter ex contradictorio consequentis inferitur etiam euidenter contradictorium antecedentis, pariterque si probabiliter, aut improbabiler.

Ex his certissimis principiis facile erit præsentem questionem resolvere demonstratiuè, quoad omnes casus in ea contentos. Agetur autem in primis de consequente conditionato. Deinde de absoluto illato ex antecedente tum impartibili, tum partibili. In præsentem autem quidquid diximus, aut dicemus de certitudine, pariter de euidencia est intelligendum, & è conuerso; quia de vtraque est idem, quod ad rem attinet. Certitudinem autem, aut euidenciam vniuersaliter accipimus, prout moralem, physicam, & metaphysicam comprehendit.

Propositio 1.

Ex quouis omnino antecedente apprehenso in hypothese per euidenciam illationem consequens conditionatum euidens inferitur, probabile autem per probabilem, & improbabile per improbabilem.

Ratio ex dictis est clara: quia data hypothese, quod existat antecedens connexus cum consequente, manifestum est non posse non existere consequens: ergo quoties tali hypothese facta connexio antecedentis cum consequente euidens, aut probabilis est, non potest non euadere euidens, aut probabilis existentia hypothetica ipsius consequentis, iuxta dicta num. 53. Quæ quidem existentia è contra improbabilis erit, quantum est ex vi illationis, iuxta doctrinam suppositionis 9. quando improbabilis fuxit dicta connexio, vtpotè, quæ sola integra ratio, seu fundamentum est suprà hypothese inferendi consequens dictum, ut etiam constat ex dictis eodem num. 53.

Propositio 2.

Ex antecedente improbabili, si sit impartibile, consequens probabile inferri nequit, quantumvis illatio sit euidens.

Sermo est iam in hac & consequentibus propositionibus de consequente absoluto absolute illato ex antecedente. Probatur autem facile propositio ex principiis iactis: quia quoties antecedens est improbabile quoad existentiam, quantumvis illud sit euidens quoad connexionem cum consequente, in qua illatio nititur, nequibit non esse improbabile coniunctum ex ipsa existentia, & connexionione, iuxta doctrinam suppositionis 6. Sed quod infert consequens absolutum non est existentia antecedentis, aut eius connexio cum ipso consequente seorsim, sed coniunctum ex vtraque indiuisim, iuxta suppositionem 8. ergo quoties ob improbabilitatem existentie antecedentis, tale coniunctum est improbabile, non potest non consequens item improbabile euadere, iuxta suppositionem 9.

Quo eodem argumento monstratur, quoties illatio est improbabilis, quantumvis antecedens sit euidens, non posse non consequens item euadere improbabile.

Quod si ex antecedente improbabili per euidenciam illationem, aut ex antecedente euidente per illationem

illationem improbabilem non potest non euadere consequens improbabile, à fortiori non poterit non euadere tale ex antecedente improbabili per illationem probabilem, vel improbabilem, & ex antecedente probabili per illationem improbabilem.

61 Quoniam autem antecedens improbabile, quando est complexum, improbabile potest esse, quantumvis omnes eius partes seorsim sumptæ sint probabiles, ut verè possint esse iuxta doctrinam *suppositionis* 6. aperte ex præsentis propositione sequitur fieri posse, ut conclusio euidenter illata ex pluribus opinionibus probabilibus improbabilibus profus euadat: quod fiet quando ex illis indiuisim sumptis inferatur, & earum collatio sumpta indiuisum est improbabilis; tametsi singulæ seorsim probabiles sint. Hoc pacto ex opinione Scotica de distinctione formali ex natura rei, & ex alia satis communi, quæ probabiles sunt, euidenter inferatur conclusio hæretica, & consequenter improbabilis. Scotista enim asserunt diuina attributa inter se, & ab essentia Dei distingui formaliter ex natura rei. Reliqui Theologi asseuerant, quamlibet veram distinctionem à nostro intellectu non dependentem non posse non facere pluralitatem simpliciter realem. Ex quibus duabus probabilibus assertionibus collectiue sumptis manifestè sequitur in Deo præter personarum pluralitatem, aliam pluralitatem esse simpliciter realem. Quod est hæreticum. Passimque huiusmodi exempla in scientiis humanis occurrunt.

62 Agimus autè in casu propositionis de antecedente impartibili, siue incòplexo, siue còplexo. Quia quædo est complexum partibile, etsi illud collectiue sumptum sit quoad existentiam improbabile, bene poterit consequens ex illo illatum probabile euadere, si aliqua pars eius probabilis sit: eo quod partes huiusmodi, antecedentis non collectiue, sed diuisiue concurrunt ad inferendum consequens; vniuiusque subinde probabilitas ad consequentis probabilitatem potest sufficere, iuxta dicta n. 52.

Propositio 3.

63 Ex antecedente certo, seu euidenti tam partibili quam impartibili per euidentem illationem non potest non semper inferri consequens euidens, seu certum. Hæc propositio vel ex ipsis terminis est nota; quia quoties est certum antecedens existere, & illud cum consequenti connecti, ex se apparet, non posse non etiam consequens certum euadere. Sed insuper probari potest: quia quoties coniunctum ex existentia antecedentis, & ex eius cõnexionem cum consequente euidens est, non potest non ipsum consequens euidens esse, iuxta doctrinam statutam *supp.* 8. Sed quoties partes coniuncti sunt certæ aut euidentes, non potest non esse certum, aut euidens coniunctum, iuxta ibidem adnotata n. 48. ergo quoties antecedens quoad existentiam est certum, atque etiam quoad connexionem cum consequente, non potest non consequens ipsum certum euadere.

Propositio 4.

64 Ex antecedenti probabili tam partibili, quam impartibili per probabilem illationem, aut improbabile consequens, aut probabile inferri potest; de factoque inferatur sæpe sæpius.

Demonstratur ex fundamentis suprà iactis: quia fieri potest, ut tam existentia antecedentis, quam

Pharus Scient. Tom. I.

eius cõnexio cum consequente seorsim sumptæ sint probabiles, & nihiloominus coniunctum ex vtrique sit improbabile, iuxta doctrinam *suppositionis* 6. Sed quando tale coniunctum est improbabile non potest non consequens ex illo euadere improbabile iuxta doctrinam *suppositionis* 9. ergo. Deinde fieri potest, ut non solum existentia antecedentis, & eius cõnexio cum consequente seorsim probabiles sint, verum etiam coniunctum ex vtrique, ut constat, (quippe probabilitas partium non adueriatur probabilitati totius, tametsi eam necessario non inferat) sed quando coniunctum ex existentia antecedentis, & cõnexionem eius cum consequente est probabile, non potest non euadere probabile consequens, iuxta doctrinam *suppositionis* 8. ergo. Vnde patet quando ex antecedente probabili per probabilem illationem consequens inferatur probabile; & quando non item, sed improbabile. Etenim ex prædeterminatione Thomistica, cuius existentia est probabilis per probabilem illationem inferatur negatio nostræ libertatis, quæ negatio est improbabilis; quia quamuis existentia prædeterminationis, & cõnexio eius cum negatione libertatis seorsim sumptæ sint probabiles, coniunctum tamen earum profus improbabile est. E contra verò sæpius accidit in scientiis humanis, ut ex antecedente probabili per probabilem illationem euadat consequens probabile: quia non solum existentia antecedentis, & eius cõnexio cum consequente seorsim, sed coniunctum ex vtrique probabile est. Adde, etsi huiusmodi coniunctum aliàs esset probabile, ab opposito fundamento superueniente improbabile reddi posse, iuxta *suppositionem* 2. quo casu consequens ex illo deductum reddetur pariter improbabile. Sed hoc commune est omni obiecto, quod à fundamentis superuenientibus ex probabili redditur improbabile.

Et quoniam antecedens partibile quoad sui cõnexionem cum consequente, bene potest esse probabile, etsi omnes eius partes seorsim quoad talem connexionem sint improbabiles, iuxta doctrinam statutam n. 52. Sequitur planè etsi omnes partes talis antecedentis sumptæ seorsim quoad connexionem cum consequente improbabiles sint; posse nihiloominus consequens ex integro antecedente illatum probabile euadere.

Verum contra propositionem nostram potest 66 opponi. Ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis: ergo quando contradictorium consequentis est certum, contradictorium antecedentis est quoque certum, atque adeo ipsum antecedens nequit esse probabile: ergo nunquam ex antecedente probabili potest inferri consequens improbabile, cuius contradictorium sit certum. Distinguo antecedens; ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis eo modo, quo ex antecedente sequitur consequens, concedo: aliter nego; & nego vtramque consequentiam: recale decimam suppositionem n. 55. Cum igitur in casu propositionis ex antecedente probabili sequatur probabiliter consequens, ex contradictorio consequentis sequetur tantum probabiliter contradictorium antecedentis; atque ita quantumvis sit certum contradictorium consequentis, contradictorium antecedentis erit tantum probabile, utpote illatum ex illo tantum probabiliter, iuxta doctrinam propositionis sequentis. Quo superest locus, ut antecedens sit probabile, vti in casu propositionis supponitur.

O

Propo

Propositio 5.

67 Ex antecedente certo, vel euidente, quodcumq; illud sit, per probabilem illationem consequens probabile inferri potest. Improbabile verò minime, sicut neque certum, vel euidens.

Prima pars propositionis constat ex præcedente. Nam si per illationem probabilem potest consequens probabile inferri ex antecedente probabili, multo melius inferri poterit ex euidenti, aut certo: & ratio est, quia quando existentia antecedentis est certa, & eius connexio cum consequente probabilis, coniunctum ex utraque bene potest esse probabile, iuxta doctrinam præmissam n. 49. quoties autem coniunctum ex existentia antecedentis, & connexione eius cum consequente probabile est, consequens euadit probabile, iuxta *suppositionem* 3.

68 Secunda pars propositionis à priori ostenditur: quia ut vidimus dict. n. 49. coniunctum ex duabus partibus, quarum altera certa, & altera probabilis est, nequit esse impossibile, sed probabile debet esse. Igitur quando existentia antecedentis est certa, & eius connexio cum consequenti probabilis, ut in nostro casu, nequit coniunctum ex utraque non esse probabile; & consequenter consequens ex tali coniuncto non potest euadere impossibile, iuxta doctrinam *supposit.* 8. sed demonstramus insuper eandem propositionis partem pulchra demonstratione. Si consequens possit esse impossibile, in casu posito contradictorium consequentis poterit esse certum: sed repugnat in casu posito contradictorium consequentis esse certum: ergo & repugnat consequens esse impossibile. Maior est notissima, & consequentia necessaria: proba minore. Certissimum est tria hæc simul coniungi non posse, nempe quod existat antecedens, & quod illud sit verè connexum cum consequente, & quod consequens non existat, seu quod existat eius contradictorium: igitur quoties fuerit certum duo horum existere, certum quoque erit tertium deesse: est clarum, quia quoties certo constat duo aliqua, vel plura esse incompatibilia ex positione certa vnius extremi arguitur citra omne dubium defectus alterius. Sed in casu propositionis existentia antecedentis est certa: ergo si ponatur etiam certa existentia contradictorii consequentis, non poterit non esse certus defectus connexionis antecedentis cum consequenti, atque adeo talis connexio non poterit esse probabilis, subindeque neque illatio fundata in illa contra suppositionem casus. Stante igitur antecedente certo, & illatione probabili, uti supponitur in casu, repugnat prorsus, quod sit certum contradictorium consequentis, atque adeo & quod ipsum consequens sit impossibile, quod erat demonstrandum.

69 Iam verò tertia pars propositionis conspicua est: quia nisi coniunctum ex existentia antecedentis, & ex connexione eius cum consequente sit certum, consequens nequit certum euadere, iuxta doctrinam *suppositionis* 8. tale autem coniunctum in casu propositionis certum non est, iuxta dicta n. 44. eo quod altera pars eius certa non est, sed tantum probabilis.

Propositio 6.

70 Ex antecedente probabili, quodcumque illud sit, per euidenter illationem consequens probabile inferri potest. Improbabile non item, sicut neque euidens.

Prima propositionis pars ex *propositione* 4. etiam est nota: quia si ex antecedente probabili consequens probabile potest deduci per probabilem illationem, multo melius poterit per euidenter. Pro quo eadem ratio militat, quam adduximus pro prima parte propositionis præcedentis. Secunda etiam pars huius proinde ac secunda præcedentis demonstranda venit. Tum quia coniunctum ex existentia probabili antecedentis, & ex connexione euidente eius cum consequente nequit euadere impossibile, ut causet consequens impossibile. Tum quia in præsentī casu æquē, ac in præcedente, non potest contradictorium consequentis certum esse, quin antecedens sit impossibile contra suppositionem casus, prout ibi argumentati sumus; & consequens nequit esse impossibile, nisi cum ipso sit compatibilis certitudo contradictorii. Iam tertia pars huius propositionis perinde etiam, ac tertia præcedentis probanda est.

Ex quibus patet discrimen inter casum *propositionis* 4. & casus 5. & 6. nam in his ex eo quod ponatur certum contradictorium conclusionis, destruitur casus, ut vidimus, in illo verò non item; quia in illo posita certitudine contradictorii consequentis, cum tam existentia antecedentis, quam eius connexio cum consequente maneant incerta, neutrius eorum determinate deducitur certus defectus, sed alterutrum tantum sub disunctione, cum quo componitur optime, ut vtrumque maneat probabile, sicut cum necessario defectu alterutrum ex duobus contradictoriis componitur optime probabilitas vtriusque. Etenim cum certò constet, ut dicebamus existentiam antecedentis, & connexionem eius cum consequente, & contradictorium consequentis simul censitere non posse, quando duo horum ponuntur certa, non potest non esse certus determinate defectus residui: quando verò vnum tantum ponitur certum, alterutrum residuum sub disunctione erit certus defectus: quo locus supererit, ut ambo permancant probabilia determinate. Vnde obiter colligo non posse eundem intellectum iudicare existere antecedens, & connexionem eius cum consequente, & iudicare simul non existere consequens, quia euidens est tria hæc simul coherere non posse. Ex quo rursus inferitur virum Catholicum, qui certo tenet in nobis esse libertatem, ne probabiliter quidem posse iudicare simul dari in nobis physicam prædeterminationem, & eam libertati aduersari; etiam si vtrumque seorsim probabile sit, à quolibetque subinde intellectu seorsim iudicabile: quemadmodum sæpe etiam duo contradictoria seorsim probabilia, atque iudicabilia sunt, & tamen vtrique simul nemo assensum potest.

Ex dictis colligitur consentaneè ad ea, quæ inferebamus *numm.* 65. etsi omnes partes antecedentis partibilis quoad connexionem cum consequente, seorsim sint incertæ, aut etiam impossibiles, posse totum antecedens quoad connexionem esse euidens; atque adeo consequens posse euadere probabile, aut etiam euidens, si sit euidens tale antecedens etiam quoad existentiam.

Liquet igitur ex dictis in tota questione, quando ex antecedente certo, aut probabili fas sit inferre conclusionem probabilem; & quando non item. Sed solum restat adnotandum, quæcumque de probabilitate sunt dicta, æquē esse vera, siue probabilitas

Disp. VII. De dep. à vol. int. & c. Quæst. I. 1,9

litas oriarur ex fundamentis rei intrinsecis: siue ex extrinsecis Doctorum auctoritate, quia de utraque probabilitate est eadem impræsentiarum ratio.

74 Multa hic sequebantur dicenda de usu opinionum probabilium in ordine ad mores: quæ tamen & aliena sunt à præsentis instituto, & à principiis ab ipso quoque alienis dependent. Ob id ea nunc prætermitto, videnda in nostro opusculo de Conscientia. Vbi de illis fusè.

DISPUTATIO VII.

De dependentia à voluntate intellectus humani.

1 ON potest hæc disputatio præmitti: conduit enim non parum ad institutum præsentis operis bene noscere, quo pacto intellectus in suis actibus imperio voluntatis subditus sit.

QVÆSTIO I.

Quæ ratione intellectus in suis actibus eliciendis subdatur dominio voluntatis?

2 PRO exacta huius questionis resolutione nonnullæ imprimis hypotheses præmittendæ sunt.

Hypothesis 1.

3 Nullus est actus voluntatis, qui ab aliqua intellectione non pendeat. Intellectio autem ad actum voluntatis non effectiue, sed illuminatiue concurrir.

Prima pars apud omnes est in confesso, iuxta illud axioma satis vulgatum. *Nihil volitum, quin præcognitum.* Et constat manifesta experientia. Apertè enim experimur nihil nos posse velle, aut nolle, quod prius non cognoscimus. Ratione autem potest probari. Primò, quia voluntas per affectum non potest ferri intentionaliter nisi in obiectum sibi intentionaliter præsens, quemadmodum agens physicum, nisi in passum sibi physicè præsens nullatenus suam actionem potest inducere. Sed nequit voluntas facere sibi præsens obiectum, cum potius in illud feratur, quam illud ad se trahat suapte natura: ergo debet illi fieri præsens per intellectum, cuius munus est obiectum repræsentare, & trahere. Indiget igitur voluntas intellectione obiecti præuia, vt circa illud per affectum possit versari. Secundò, quia voluntas, nisi mota ab obiecto, in suos actus prodire nequit. Ab obiecto autem moveri nequit, nisi media ipsius cognitione. Cum ab illo non quidem physicè, sed intentionaliter, atque adeo quasi moraliter moueatur. Ob id enim bonum, & malum non prout physicè existentia, sed prout intentionaliter præsentia, seu apparentia obiecta motiua sunt voluntatis. Et quidem esse possibilem potentiam cæcam, quæ sine alterius ductamine nequeat suis actibus incedere, plurquam euident est. Talem autem esse voluntatem cum intellectu comparatam nemini

Pharus Scient. Tom. I.

ni est dubium. In quo proinde amplius non oportet morari.

Secunda autem pars hypothesis non adeo est certa. Nam licet eam plerique teneant, vt sunt Scot. in 2. dist. 25. q. 1. Capreol. *ibid.* q. 1. Ferrar. *lib. 1. contra Gent. cap. 44.* Valsq. 1. 2. dist. 36. cap. 3. Soar. *ibi.* dist. 6. sect. 6. Mont. dist. 13. q. 4. Gasp. Hurt. dist. 3. de actib. dist. 9. Petr. Hurt. dist. 14. de anim. sect. 6. Arriag. dist. 7. de anim. n. 50. & 55. & alij Recentiores communiter. Oppositum tamen tenet Salas 1. 2. tractat. 1. disputat. 5. section. 3. cum Greg. Gab. Ocha. Caiet. Contr. & aliis à se, & pro se relatis.

Probatum tamen nihilominus primò: quia non sunt multiplicandæ rerum virtutes, & influxus absq; necessitate aliqua, aut congruentia, seu vtilitate. Sed nulla est necessitas, neque congruentia, aut vtilitas tribuendi nostris intellectibus virtutem effectiuam, influxumque in actus nostræ voluntatis: ergo talis virtus, & influxus neganda sunt. Secundò: quia potius sunt multæ congruentiæ ad asserendum nostram intellectiõnem aliter, quam effectiue concurrere; nimirum illuminando voluntatem, & quasi ostendendo ei viam, per quam ambulet, & proponendo obiectum, in quod tendat. Primum enim hic modus concurrendi nullibi in natura rerum reperitur, præterquam in cognitione respectu actus potentia appetentis: congruum autem est vt natura hoc genere cõducentia non sit orbara. Accedit analogia cum rebus moralibus, seu humanis, quam res physica, vt implurimum seruare solent. In illis enim hoc genus cõcurrendi reperitur, vt patet, dum vnus homo consilio, præcepto, exhortatione, aut ductu alium hominem iuuare solet ad aliquid patrandum. Deinde natura voluntatis ea est, vt per modum cuiusdam ponderis in suum obiectum feratur medio suo effectui. Ergo sicut physicum pondus absq; effectiuo concursu alterius causæ particularis fertur in centrum; ita expedire videtur, vt voluntas absque effectiuo concursu cognitionis se demittat in obiectum. Præterea cognitio approximatio quædam est intentionalis, qua obiectum, tanquam materia approximat voluntati, tanquam efficienti. Ergo quemadmodum approximatio physica & localis subiecti, & efficientis congruentissimè ab omnibus ponitur vt conditio, non verò vt principium effectus. Sic pariter de cognitione philosophandum est. Et quidem nihil aptius inter condiciones cauendi, non verò inter causas censetur, quam id, quod per modum approximationis qualibet ratione se habet. Denique certum est apud omnes obiectum cognitum ad actus etiam voluntatis concurrere, non quidem physicè efficiendo, cum sæpe illud physicè non existat, sed intentionaliter mouendo media sui cognitione. Igitur neque cognitio physicè efficiendo concurrir, sed tantum illuminando, dirigendo, seu proponendo obiectum, in quod voluntas per suum actum à se sola causatum physicè mouenda est. Postremò si cognitio physicè influeret in actum voluntatis, quoties variaretur cognitio, penes maiorem, aut minorem obiecti expressionem, aut aliter, & ipse quoque actus voluntatis, & eius actio variaretur. Hoc autem falsum censendum est: tum quia sine necessitate non sunt tot actus, aut actiones multiplicandæ: tum quia talis multiplicatio aliena ab experientia videtur. Mitto alias rationes, quibus Valsq. probat assumptum: quia mihi inefficaces sunt.

Sed obijciunt aduersarij primò Aristot. *lib. 3. de anim. text. 55.* Vbi asserit primum mouens

O 2 immo